

Platforma Rozumné právo: Využívání videokonferenčních hovorů při soudních jednáních pomůže modernizaci a zefektivnění soudních řízení

V Praze 15. června 2020 – V době epidemické krize jsme byli svědky ochromení soudních jednání. Garanci kontinuity soudních jednání v podobných mimořádných situacích, kdy fyzické jednání u soudu není možné, může poskytnout videokonferenční hovor. Ten obecně představuje prostředek, jehož intenzivnější využití výrazným způsobem napomůže k potřebné modernizaci soudních řízení ve formě jejich usnadnění, urychlení a zefektivnění. Podle názorové platformy Rozumné právo existuje v českém právním řádu značný potenciál pro významnější využití videokonferenčních hovorů, než je tomu dnes. To je vhodné změnit i s ohledem na skutečnost, že epidemické a podobné krize se mohou opakovat. Při intenzivnějším využití se lze inspirovat v řadě členských států Evropské unie.

Doporučení:

- ministerstvo spravedlnosti by (ve spolupráci s vedením soudů) mělo zajistit metodickou a technickou podporu maximálního možného využívání videokonferenčních hovorů soudy dle platné a účinné právní úpravy;
 - ministerstvo spravedlnosti by dále mělo zajistit dílčí novelizaci procesních předpisů, která by umožnila rozšíření stávajících možností používání videokonferenčních hovorů o další úkony v rámci soudních řízení, a to v zásadě ve všech typech soudních řízení;
 - reálný cílový stav v nejbližším období představuje částečná elektronizace soudních jednání, tedy stav, kdy senát či soudce bude přítomen v soudní síni a účastníci řízení, svědci, znalci a další se budou moci buď zúčastnit jednání v soudní síni, nebo se na ně připojit prostřednictvím videokonferenčního hovoru, a veřejnost se bude moci jednání zúčastnit v soudní síni;
 - není nutné vytvářet speciální technická řešení, zásadně lze využít běžně používané platformy při zohlednění veškerých specifik jednotlivých řízení a souvisejících rizik (s rozvojem využívání videokonferenčních hovorů při soudních jednáních tak nejsou spojeny významné dodatečné náklady finanční či administrativní a časové);
 - uvedené je žádoucí realizovat co nejdříve, aby byl systém připraven i na případné další vlny epidemie nebo podobné krize a aby umožňoval efektivní řešení přístupu k soudům.
1. Videokonferenční hovory jsou souborem interaktivních telekomunikačních technologií, které umožňují simultánní vzájemnou komunikaci dvou nebo více míst prostřednictvím video a audio přenosů v reálném čase. Mohou zajišťovat zpravidla veškeré činnosti, které se realizují při soudním jednání konaném v soudní síni.
 2. Jejich využití v soudních jednáních přináší řadu **pozitivních dopadů**. Snižuje se počet odročených soudních jednání z důvodu nemožnosti fyzické přítomnosti některých osob v soudní síni, což přispěje i ke zkrácení soudních řízení. Sníží se také náklady na soudní řízení v důsledku odpadnutí nutných výdajů na dopravu osob do soudní síně. Pozitivní dopady mohou být i v rovině bezpečnostní, zejména v souvislosti s eliminací nutného převozu osob ve výkonu trestu nebo osob umístěných ve vazebních věznicích. Videokonferenční hovory navíc svojí povahou mohou zajistit přístup k soudnímu jednání i těm osobám, které by se jinak soudního jednání neúčastnily (např. osoby, které žijí či pracují v zahraničí, či zastoupené osoby účastníci se v současném modelu pouze prostřednictvím zástupce).
 3. V mimořádných situacích, když není možné konat fyzické jednání v soudní síni, mohou videokonferenční hovory poskytovat garanci kontinuity soudních řízení. Například při epidemické krizi by díky jejich využití **nemuselo docházet k odročování soudních jednání** a souvisejícímu prodlužování soudních řízení, které může vést k ještě k významnějšímu zahlcení soudů. Proto ostatně mnohé právní

řády zavedly či rozšířily možnost využití videokonferencí v soudním řízení právě v době krize v souvislosti s COVID19 (např. Rakousko).

4. Povaha videokonferenčních hovorů **umožňuje dostát základním požadavkům na ústnost a veřejnost** soudních jednání, které jsou zakotveny v článku 96 odst. 2 Ústavy České republiky, článku 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Ústavní soud v dosavadní judikatuře neshledal v případě použití videokonferenčních hovorů v soudních jednáních porušení požadavků na ústnost a veřejnost soudních jednání. K jejich použití se vyslovil v zásadě kladně (např. náleze ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14, a usnesení ze dne 14. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 983/15). Stejný přístup je patrný i ze strany Evropského soudu pro lidská práva (např. rozsudek ze dne 5. 10. 2006, č. 45106/04).
5. Použití videokonferenčních hovorů je **ve vnitrostátních právních předpisech již nyní částečně obsaženo**. Umožňuje jej **trestní řád**, a to za podmínky, kdy je to potřeba pro ochranu práv osob, zejména s ohledem na jejich věk nebo zdravotní stav, nebo vyžadují-li to bezpečnostní anebo jiné závažné důvody (srov. § 52a trestního řádu). Videokonferenční hovory lze podle trestního řádu využívat např. ve vztahu k dožádání, postupu při zatčení na základě příkazu k zatčení, vazebnímu zasedání, při provádění výslechu (jak svědka, tak i obviněného), při hlavním líčení či veřejném zasedání. Při provádění videokonference je však třeba zaručit plné uplatnění obhajoby obviněného, jakož i dalších práv obviněného, popř. i práv dalších osob zúčastněných na řízení.
6. Také v civilním řízení **občanský soudní řád** předpokládá použití videokonferenčních hovorů. Na rozdíl od trestního řádu však použití videokonferenčních hovorů **výslovně zmiňuje pouze ve vztahu k provádění důkazu** (srov. § 122 občanského soudního řádu). Typicky právě v civilním řízení by bylo vhodné umožnit jednání prostřednictvím videokonference, a to (prozatím) se souhlasem účastníků řízení. Totéž platí i pro soudní řízení správní, přičemž souhlas účastníka řízení, který je správním orgánem, by mohl procesní předpis předpokládat. Vázáním využití videokonference na souhlas účastníka řízení by se jednoduše vyřešil problém, že ne každý účastník disponuje vhodným technickým vybavením (takový účastník by souhlas s využitím videokonference neposkytl).
7. **V rámci Evropské unie** je možnost využívat videokonferenční hovory v soudních řízeních zmiňována celou řadou předpisů. Mezi nejzásadnější patří Úmluva o vzájemné pomoci, která se vztahuje k realizaci vzájemné pomoci členských států v trestních řízeních v přeshraničních případech. Ve vztahu k tomuto právnímu předpisu byla generálním sekretariátem Rady Evropské unie vypracována i podrobná metodika.
8. Z okolních států je institut videokonferenčních hovorů podrobněji zakotven mj. **ve Spolkové republice Německo**. V tamějším civilním procesu je výslovně umožněno konání ústního jednání formou videokonferenčního hovoru. Pokud je soudní jednání touto formou realizováno, je videokonferenční hovor přenášen z/do jednací síně, v níž mají povinnost být přítomni pouze soudci (srov. § 128a německého občanského soudního řádu). **V Rakousku** v civilním řízení dokonce platí, že soud má s ohledem na technické možnosti povinnost provést dokazování za použití technického vybavení prostřednictvím videokonferenčního hovoru, ledaže by jeho využití bylo problematické z důvodu procesní ekonomie či na základě zvláštních důvodů (srov. § 277 rakouského občanského soudního řádu). Konání civilního jednání prostřednictvím videokonferenčního hovoru je možné i **na Slovensku** (srov. § 175 odst. 2 civilního soudního poriadku).

9. I po opadnutí současné epidemie COVID-19 zůstane zavedení či zintenzivnění využívání videokonferenčních hovorů v soudních jednáních celosvětově dle všeho stejně aktuálním a do budoucna potřebným. Je zřejmé, že také **česká justice je tomuto kroku obecně nakloněna**.¹
10. Podle názoru členů platformy Rozumné právo je nejvyšší čas, aby se videokonferenční hovory staly nástrojem běžně využívaným v soudních řízeních. Videokonferenční hovory umožní celou řadu pozitivních dopadů, které mohou významně přispět ke zlepšení výkonu justice.
11. Jako velmi snadné a efektivní řešení se jeví **metodická a technická podpora maximálního možného využívání videokonferenčních hovorů dle platné a účinné právní úpravy** (srov. § 52a trestního řádu a § 122 občanského soudního řádu) a dále **rozšíření stávajících možností používání videokonferenčních hovorů prostou novelizací procesních předpisů o další dílčí úkony v rámci soudních řízení**. Jako technické řešení je vhodné zvolit obecně používané technické prostředky (tzv. krabicové řešení), což značně sníží finanční, časové a administrativní náklady.
12. **Reálný cílový stav v nejbližším období představuje částečná elektronizace soudních jednání**, tedy stav, kdy senát či soudce bude přítomen v soudní síni, účastníci řízení, svědci, znalci a další se budou moci buď zúčastnit jednání v soudní síni, nebo se na ně připojit prostřednictvím videokonferenčního hovoru (tedy obdobně jako ve výše zmíněném případě Německa), a veřejnost se bude moci jednání zúčastnit v soudní síni. **Ústnost a veřejnost soudního jednání tak bude zachována**. Samozřejmostí je možnost videokonferenci nahrát a zařadit elektronicky do soudního spisu (podobně jako zvukový záznam z jednání). U videopřenosů z vazby či věznice by praxi pomohla drobná změna, konkrétně aby pověřenou osobou mohl být i příslušník vězeňské služby. U videopřenosů z jiných míst by pověřená osoba vůbec přítomna být nemusela, ověření totožnosti by předseda senátu či samosoudce provedl na základě prohlédnutí dokladu totožnosti přes kameru.
13. V době nouzového stavu v souvislosti s COVID-19 se ukázala nepřipravenost justice na využívání moderních technologií, a to např. i co se možné práce soudců z domova týče (nedostatečně řešená problematika vzdáleného připojení na soudní servery). Navíc, je stávající praxí, že přístup na některé běžné internetové stránky typu různých zpravodajských kanálů, emailových klientů či komunikačních platforem, je pro soudce a zaměstnance justice blokován. Použití „krabicového řešení“ tak **musí předcházet změna přístupu ministerstva spravedlnosti a vedení soudů k vytváření podmínek pro používání moderních komunikačních prostředků a bezpečného internetového připojení pro soudy**. Požadavek na řádné IT vybavení soudů, tj. takové, které by mj. umožnilo efektivně konat jednání s využitím videokonferenčních hovorů, musí být v 21. století považován za malou či neexistující překážku pro moderní právní stát (jedná se marginální náklad v kontextu toho, kdy na elektronickou komunikaci bylo během nouzového stavu nuceno „přepnout“ např. celé školství či jiné části veřejného sektoru).
14. Členové platformy Rozumné právo jsou toho názoru, že **v delším časovém horizontu je konečným cílem schopnost plné elektronizace soudního jednání**, tedy stav, kdy všechny zúčastněné osoby (soudci, účastníci, svědci, veřejnost atd.) budou mít možnost účastnit se všech jednání a úkonů prostřednictvím videokonferenčních hovorů či jednání sledovat prostřednictvím streamování, resp. jim bude dáno na výběr, zda se budou jednání nebo úkonů účastnit osobně, nebo prostřednictvím videokonferenčního hovoru/streamování. Takové řešení bude vyžadovat pečlivou přípravu legislativy při zohlednění veškerých specifik a rizik v rámci různých soudních řízení (přístup veřejnosti a její vyloučení, nepřítomnost svědků v některých fázích jednání, oddělený výslech obviněných atd.).

¹ Rozhovor s Danielou Zemanovou, předsedkyní Soudcovské unie dostupný na: <https://pravniadvice.ihned.cz/c1-66759280-i-pres-omezeni-pracujeme-naplnio>; nebo video jednání kárné ho senátu NSS v oddělených místnostech v kárném řízení soudce Petra Nováka viz <https://twitter.com/nssoudcz/status/1267560148823916548>.

S ohledem na shora uvedené se toto řešení („ideální stav“) **může jevit jako předčasné, avšak je vhodné a potřebné jej začít podrobovat bližší analýze a odborné diskusi s výhledem do budoucna.**

- 15.** Členové názorové platformy Rozumné právo jsou připraveni podrobněji diskutovat používání videokonferenčních hovorů v soudních jednáních a poskytnout veškerou součinnost s legislativním zakotvením.

Co je Rozumné právo?

Náborová platforma Rozumné právo je nezávislá expertní skupina právníků působících v nejrůznějších oborech práva v praxi i v akademii. Jejím cílem je poskytnout vládě, parlamentu a dalším veřejným institucím odbornou opozici návrhů zákonů a dalších regulačních opatření a zároveň sloužit jako rezervoár podnětů pro jejich racionální implementaci v tuzemských podmínkách. Platforma Rozumné právo není spojena s žádnou politickou stranou nebo hnutím, obchodní společností nebo jinou institucí a všichni její členové vykonávají svou činnost bez nároku na honorář nebo jinou odměnu. Stanoviska publikovaná na platformě Rozumné právo nejsou stanovisky organizací, v nichž členové názorové platformy působí.

Členové názorové platformy Rozumné právo k 8. červnu 2020

- Petr Bezouška, občanské právo
- Václav Bílý, finanční právo
- Marie Brejchová, prezidentka Unie podnikových právníků
- Petr Bříza, mezinárodní právo soukromé a právo EU
- Hana Gawlasová, pracovní právo a právo elektronických komunikací
- Tomáš Gřivna, trestní právo
- Adéla Havlová, právo veřejných zakázek
- Jan Lasák, obchodní právo
- Robert Neruda, právo hospodářské soutěže
- Petra Nováková, daňové právo
- Tomáš Richter, insolvenční právo
- Markéta Selucká, soukromé právo a ochrana spotřebitelů
- Ladislav Smejkal, pracovní právo a trestní právo
- Ondřej Trubač, daňové právo a compliance
- Jan Wintr, ústavní právo

K řešení dílčích otázek mohou být přizváni další odborníci z různých, i neprávních oblastí.

Web: www.rozumnepravo.cz

LinkedIn: [Rozumné právo](https://www.linkedin.com/company/rozumnepravo)

Twitter: [@RozumneP](https://twitter.com/RozumneP)

Kontakt pro média: Jakub Kocmánek, tajemník, tajemnik@rozumnepravo.cz, +420775914355